

[3702] – 38

M.A. (Old) (85 Pattern) Examination, 2010
SANSKRIT (Without Group)
(Paper SK – VIII)

1) History of classical Sanskrit Literature

अभिजात संस्कृत साहित्याचा इतिहास

2) History of Sanskrit Poetics

संस्कृत काव्यशास्त्राचा इतिहास

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Write an essay on दशरूपक's in Sanskrit Literature. 12

संस्कृत वाङ्मयातील दशरूपकावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Take a brief review of the महाकाव्य's of कालिदास.

कालिदासाच्या महाकाव्यांचा थोडक्यात आढावा घ्या.

2. Write an essay on various forms of classical Sanskrit Literature. 12

संस्कृतवाङ्मयाचे विविध प्रकार यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on अश्वघोष's literary contribution.

अश्वघोषाच्या साहित्यिक योगदानावर निबंध लिहा.

3. Explain the रससूत्र in detail. 18

रससूत्र सविस्तर स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Write an essay on भामह's contribution to Sanskrit poetics.

भामहाचे संस्कृत काव्यशास्त्राला योगदान यावर निबंध लिहा.

P.T.O.

4. Write critical notes on **any two** of the following :

18

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा.

- i) काव्यदोष
- ii) अलंकार संप्रदाय
- iii) Inscriptional poetry
उत्कीर्णकाव्य
- iv) Purposes of poetry
काव्यप्रयोजने.

[3702] – 31

M.A. Examination, 2010
SANSKRIT (Old Course)
(Paper – SK-I)

A) Kumārasambhavam – Cantos IV and V

B) Kādambari (Mahāśwetā Vṛittānta)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate into **English** or **Marathi** any two of the following : 10

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- 1) मुखेन सा पद्मसुगन्धिना निशि प्रवेपमानाधरपत्रशोभिना ।
तुषार वृष्टिक्षतपद्मसम्पदां सरोजसन्धानमिवाकरोदपाम् ॥
- 2) इयं महेन्द्रप्रभृतीनधिश्रियश्चतुर्दिगीशानवमत्य मानिनी ।
अरूपहार्यं मदनस्य निग्रहात् पिनाकपाणिं पतिमाप्तुमिच्छति ॥
- 3) अयि सम्प्रति देहि दर्शनं स्मर ! पर्युत्सुक एष माधवः ।
दयितास्वनवस्थितं नृणां न खलु प्रेम चलं सुहृज्जने ॥
- 4) अयाचितोपस्थितमम्बु केवलं रसात्मकस्योडुपतेश्च रश्मयः ।
बभूव तस्याः किल पारणाविधिर्न वृक्षवृत्तिव्यतिरिक्तसाधनः ॥

2. Explain with reference to the context (**any two**) : 8

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणतेही दोन) :

- 1) स्वजनस्य हि दुःखमग्रतो विवृत्तद्वारमिवोपजायते ।
- 2) ध्रियते कुसुमप्रसाधनं तव तच्चारू वपुर्न दृश्यते ।
- 3) शरीरमाघं खलु धर्मसाधनम् ।
- 4) शशाङ्कलेखामिव पश्यतो दिवा सचेतसः कस्य मनो न दूयते ।

P.T.O.

3. Write an essay on कुमारसम्भवम् as a महाकाव्य.

12

कुमारसंभव – एक महाकाव्य यावर निबंध लिहा.

OR/किंवा

Write critical paragraphs on **any two** of the following :

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

1) सुभाषितानि in Vth canto.

पाचव्या सर्गातील सुभाषिते.

2) रतिविलाप.

3) Character sketch of पार्वती.

पार्वतीचे व्यक्तिचित्र.

4. A) Translate into **English** or **Marathi** any one of the following passages:

पुढीलपैकी कोणत्याही एका परिच्छेदाचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

1) इयं च सुरासुरैर्मथ्यमानात्क्षीरसागरादुद्गतः पारिजातनामा पादपस्तस्य मञ्जरी । यथा चैषा ब्रतविरुद्धमस्य श्रवणसंसर्गम् आसादितवती तदपि कथयामि । अद्य चतुर्दशीति भगवन्तमम्बिकापतिं कैलासगतमुपासितुममरलोकान्मया सह नन्दनवनसमीपेनायमनुसरन्निर्गत्य साक्षान्मधुमासलक्ष्मीदत्त-ललितहस्तावलम्बया बकुलमालिकामेखलया कुसुमपल्लव ग्रथिताभिराजानुलम्बिनीभिः कण्ठमालिकाभिर्निरन्तराच्छादितविग्रहया नवचूताङ्कुरकर्णपूरया पुष्पासवपानमत्तया वनदेवतया पारिजात कुसुममञ्जरीमिमामादाय प्रणम्याभिहितः – भगवन्सकलत्रिभुवनदर्शनाभिरामायास्तवा कृतेरस्याः सदृशोयमलंकारः प्रसादीक्रियताम् ।

2) इत्युक्तवति तस्मिन्स तपोधनयुवा किञ्चिदुपदर्शितस्मितो मामवादीत् । अयि कुतूहलिनि किमनेन प्रश्नायासेन । यदि रुचितसुरभिपरिमला गृह्यतामियम् । इत्युक्त्वा समुपसृत्यात्मीयाच्छ्रवणादपनीय कलैरलिकुलक्वणितैः प्रारब्ध रतिसमागमप्रार्थनामिव मदीये श्रवणपुटे तामकरोत् । मम तु तत्करतलस्पर्शलोभेन तत्क्षणमपरमिव पारिजातकुसुममवतंसस्थाने पुलकमासीत् । स च मत्कपोलस्पर्शसुखेन तरलिकृताङ्गुलि जालकात्करतलादक्षमालां लज्जया सह गलितामपि नाज्ञासीत् ।

B) Write critical paragraph on **any one** of the following :

8

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

1) तरलिका.

2) Role of कपिञ्जल.

कपिञ्जलाची भूमिक.

3) शिवमन्दिरम्

5. Write an essay on Bāṇā's style.

12

बाणाच्या शैलीवर निबंध लिहा.

OR / किंवा

Describe lamentation of महाश्वेता and पुण्डरीक.

महाश्वेता आणि पुण्डरीक यांच्या विलापाचे वर्णन करा.

[3702] – 33

M.A. Examination, 2010
Paper SK – III : SANSKRIT
Old (85 Pattern)

- A) Rugveda Sukte (Nivdak) (Selected hymns)**
B) Nirukta (Chapters I and II)
C) Sanskrit Composition

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate into **English** or **Marathi** any **three** of the following giving notes wherever **necessary**. 12

आवश्यक तेथे योग्य त्या टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

- i) तव ब्रूते सुभगासः स्याम स्वाध्यो वरुण तुष्टुवांसः ।
उपायन उपसां गोमतीनामग्नयो न जरमाणा अनु द्यून् ॥
- ii) अर्तिं तृष्टं ववक्षिथाथेव सुमना असि ।
प्रपान्ये यन्ति पर्यन्य आसते येषां सख्ये असि श्रितः ॥
- iii) पुनर्ये चक्रुः पितरा युवाना सना यूपेव जरुणा शयाना ।
ते वाजो विभ्वाँ ऋभुरिन्द्रवन्तो मधुप्सरसो नोऽवन्तु यज्ञम् ॥
- iv) अन्ये जायां परि मृशन्त्यस्य यस्यागृध्रद्वेदने वाज्यक्षः ।
पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जानीमो नयता बद्धमेतम् ॥
- v) हन्ताहं पृथिवीमिमां नि दधानीह वेह वा ।
कुवित्सोमस्यापामिति ॥
- vi) अचिंत्ती यच्चकृमा दैव्ये जने दीनैर्दक्षैः प्रभूती पूरुषत्वता ।
देवेषु च सवितर्मानुषेषु च त्वं नो अत्र सुवतादनागसः ॥

P.T.O.

2. A) Write a mythological note on **any one** of the following : 5
 अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा (दैवतशास्त्राच्या आधारे) :
 1) इन्द्र
 2) यम
 3) अश्विना.
- B) Critically summarise the content of the पर्जन्यसूक्त OR अक्षसूक्त. 8
 पर्जन्यसूक्त किंवा अक्षसूक्त यातील विषयांचा विवेचक आढावा घ्या.
3. Explain with reference to the context **any three** of the following : 15
 पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.
 1) सत्त्वप्रधानानि नामानि ।
 2) तदिदं विद्यास्थानं व्याकरणस्य कात्स्न्यम् ।
 3) साक्षात्कृतधर्माणः ऋषयो बभूवुः ।
 4) नानाकर्माणि चेत् नानानिर्वचनानि ।
 5) अर्थनित्यः परीक्षेत केनचिद्वृत्तिसामान्येन ।
 6) अथापीदमन्तरेण पदविभागो न विद्यते ।
4. Write etymologies of **any five** of the following words : 10
 पुढीलपैकी कोणत्याही पाच शब्दांच्या व्युत्पत्त्या लिहा.
 1) अन्तरिक्षम्
 2) अध्वर्युः
 3) वीरः
 4) वृत्रः
 5) उषस्
 6) उदक्
 7) शाखाः
 8) निघण्टुः ।
5. Write an essay in **Sanskrit** on **any one** of the following : 10
 पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृतमधून निबंध लिहा.
 1) रम्या रामायणीकथा ।
 2) संगणकयुगम् ।
 3) दुर्लभं भारते जन्म ।

M.A. Examination, 2010
(Old Course) (85 Pattern)
SANSKRIT (Paper SK – V)

Group A : Veda

Title : R̥gveda and Atharvaveda (Selected Portion)
Sayanargbhaṣyabhūmika
Vedic Grammar

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate into **English** or **Marathi** giving explanatory notes wherever necessary
any three of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा लिहून भाषांतर करा :

- 1) ईळितो अग्ने मनसा नो अर्हन्देवान्यक्षि मानुषात्पूर्वो अद्य ।
स आ वह मरुतां शर्धो अर्च्युतमिन्द्र नरो बर्हिषद यजध्वम् ॥
- 2) अधाकृणोः पृथिवीं संदृशे दिवे यो धौतीनामहिहन्नारिणक्पथः ।
तं त्वा स्तोमेभिरुदभिर्न वाजिनं देवं देवा अजनन्त्सास्युक्थयः ॥
- 3) सिन्धुर्न क्षोदः शिमीवाँ ऋघायतो वृषेव वर्ध्रीरभि वृष्ट्योजसा ।
अग्नेरिव प्रसितिर्नाह वर्तवे ययं युजं कृणुते ब्रह्मणस्पतिः ॥
- 4) प्र तद् वोचेद् अमृतस्य विद्वान् गन्धर्वो धाम परमं गुहा यत् ।
त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितुष्वितासत् ॥
- 5) अग्निस्तक्मानमप बाधतामितः सोमो ग्रावा वरुणः पूतदक्षाः ।
वेदिर्बर्हिः समिधः शोशुचाना अप द्वेषास्यमुया भवन्तु ॥

2. Write notes on **any two** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

- 1) ऋग्वेदस्य द्वितीयं मण्डलम् ।
- 2) अथर्ववेदस्य नामानि ।
- 3) वैदिकवाङ्मये अथर्ववेदस्य महत्त्वम् ।
- 4) वैदिकदेवतशास्त्रम् ।

3. Explain with reference to the context **any three** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- 1) न केवलमृचां पाठप्राथम्येनाभ्यर्हितत्वं किंतु यज्ञाङ्गदार्ढ्यं हेतुत्वादपि ।
- 2) तत्र होत्रादयः भयो मिलित्वा वाग्रूपं यज्ञमार्गं संस्कुर्वन्ति ।
- 3) नैष स्थाणोरपराधो यदेनमन्धो न पश्यति पुरुषापराधः स भवति।
- 4) अर्थप्रत्यायनं तु मूर्धाग्निरित्येवं व्युत्क्रमपाठेऽपि भवत्येव ।
- 5) विधिरपि द्विविधः अप्रवृत्तप्रवर्तनम् अज्ञातार्थज्ञापनं चेति ।

4. Write notes on **any two** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

- 1) Vedic Sandhi (वैदिक संधी)
- 2) Vedic gerund (वैदिक पूर्वकालवाचक)
- 3) Vedic alphabets (वैदिक वर्णमाला)
- 4) Vedic peculiarities of the verbal forms (वैदिक धातुरूपांची वैशिष्ट्ये).

SANSKRIT (Paper SK – V)

Group B : Vedānta

Gauḍapāḍakārikā

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. How far गौडपाद was faithful to माण्डूक्य उपनिषद – discuss fully. **15**

गौडपाद माण्डूक्य उपनिषदाशी किती प्रामाणिक होते –सविस्तर चर्चा करा.

OR/किंवा

Discuss the philosophy of गौडपाद.

गौडपादांच्या तत्त्वज्ञानाची चर्चा करा.

2. Explain Gauḍapāda's view on the origination of beings. **15**

गौडपादांचे भावांचे उत्पत्तिविषयक मत स्पष्ट करा.

OR/किंवा

How गौडपाद has proved the futility of all the beings ?

सर्वभावांचे वैतथ्य गौडपादांनी कसे स्पष्ट केले आहे.

3. Write short-notes on the following topics (**any two**) : **15**

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

1) पञ्चकोशाः

2) Concept of माया

माया संकल्पना.

3) Different theories mentioned in Chap. II.

दुसऱ्या प्रकरणात मांडलेल्या निरनिराळ्या तत्त्व प्रणाली.

4. Translate the following verses with explanation where necessary (**any two**) :

15

आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन कोणत्याही दोन कारिकांचे भाषांतर करा.

1) अमात्रोऽनन्तमात्रश्च द्वैतस्योपरामः शिवः ।

ओंकारो विदितो येन स मुनिर्नेतरो जनः ॥

2) चित्तकाला हि येऽन्तस्तु द्वयकालाश्च ये बहिः ।

कल्पिता एव ते सर्वे विशेषो नान्यहेतुकः ॥

3) मृल्लोहविस्फुलिङ्गाद्यैः सृष्टिर्या चोदिताऽन्यथा ।

उपायः सोऽवताराय नास्ति भेदः कथंचन ॥

4) आदावन्ते च यन्नास्ति वर्तमानेऽपि तत्तथा ।

वितर्धेः सदृशाः सन्तोऽवितथा इव लक्षिताः ॥

SANSKRIT (Paper SK – V)(85 Pattern) (Old)

Group D : Grammar

Title : 1) अष्टाध्यायी (P.3.2.1-188)

2) सिद्धान्तकौमुदी, अजन्तपुल्लिङ्ग (178-256)

3) महाभाष्य (पस्पशाह्निक)

4) परमलघुमञ्जूषा (कारकार्थविचार)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Explain fully **any five** of the following :

20

पुढीलपैकी कोणत्याही **पाचांचे** पूर्णपणे स्पष्टीकरण करा :

- 1) रक्षोहागमलघ्वसंदेशः प्रयोजनम् ।
- 2) गापोष्टक् ।
- 3) कर्मणि अण् ।
- 4) सर्वादीनि सर्वनामानि ।
- 5) रषाभ्यां नो णः समानपदे ।
- 6) स्वनिष्ठव्यापाराव्यवधानेन फलनिष्पादकत्वं करणत्वम् ।
- 7) द्विष्ठो यद्यपि सम्बन्धः षष्ठ्युत्पत्तिस्तु भेदकात् ।
- 8) ज्ञाने धर्मः आहोस्वित् प्रयोगे ।
- 9) सिद्धे शब्दार्थसम्बन्धे ।
- 10) आशिषि हनः ।

2. Write descriptive notes on **any two** of the following :

20

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर टीपा लिहा :

1) अपादनकारकार्थ as explained by Nagojibhatta in Paramalaghumañjūsā.

नागोजीभट्टाने परमलघुमञ्जूषेमध्ये स्पष्ट केलेला अपादानकारकार्थ.

2) The role of grammar according to Patañjali.

पतञ्जलीच्या मतानुसार व्याकरणाची भूमिका.

3) The Kṛdanta suffixes of Kṛdanta depicted in P. 3.2.

अष्टाध्यायीच्या 3.2 मध्ये वर्णिलेले खित् कृत्प्रत्यय.

4) The definitions of Kāraka as described in Paramalaghumañjūsā.

परमलघुमञ्जूषेत वर्णिलेल्या कारकाच्या व्याख्या.

3. Write definitions with examples of **any four** of the following :

12

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचे लक्षण उदाहरणांसह सांगा :

1) प्रातिपदिकम्

2) सर्वनामस्थान

3) इत्

4) घि

5) भ

6) अपृक्त

7) उपपद

8) सत्

4. Explain the derivation, quoting relevant rules of **any four** of the following :

8

पुढीलपैकी कोणत्याही चारांची, योग्य ती सूत्रे उद्धृत करून व्युत्पत्ती सांगा :

रामै, सर्वे, हरिणा, नगरकारः, सामगः, प्रियंवदः, सोमसुत्, उन्मादी.

SANSKRIT (Paper SK – V)

Group E : Sahityashastra (Poetics and Dramaturgy)

- a) नाट्यशास्त्रम् (Chapters II, VI, XXI -Stanzas : 5 to 154)
- b) काव्यालङ्कारसूत्रवृत्तिः (Chapters I, II, III)
- c) ध्वन्यालोक : (Chapter I)
- d) काव्यप्रकाश : (Chapter V)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. How did Ānandavardhan established his Dhvani theory ?

15

आनन्दवर्धनाने ध्वनि सिद्धान्त कसा प्रस्थापित केला आहे ?

OR/किंवा

Explain - why Dhvani cannot be included in alamikāras.

स्पष्ट करा- ध्वनिचा अलङ्कारात अन्तर्भाव का होऊ शकत नाही.

2. Explain the concept of भाव according to Bharata.

15

भरताच्या मतानुसार 'भाव' संकल्पना स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Describe the concept of नाट्यमण्डप according to Bharata.

भरताच्या मतानुसार 'नाट्यमण्डप' या संकल्पनेचे वर्णन करा.

3. Explain the importance of Vyañjanā.

15

व्यंजनेचे महत्त्व स्पष्ट करा.

OR/किंवा

Explain fully - any three types of the गुणीभूतव्यङ्ग्यकाव्य.

गुणीभूतव्यङ्ग्यकाव्याचे कोणतेही तीन प्रकार पूर्णपणे स्पष्ट करा.

4. Write short notes on **any two** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा :

1) Kāvyaṅgas according to Vāmana.

वामनाच्या मतानुसार काव्यांगांचे स्पष्टीकरण.

2) रीतिरात्मा काव्यस्य.

3) Mattavarīṇi.

मत्तवारिणी.

4) अभिहितान्वयवाद and अन्विताभिधानवाद.

SANSKRIT (Paper SK – V)
अभिज्ञानशाकुन्तलम्, शिशुपालवधम् III and IV सर्ग
Group F : साहित्य (Old Course)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate into **English** or **Marathi** with explanatory notes (**any one**) : **5**

स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणतेही एक) :

i) मेदच्छेदकृशोदरं लघु भवत्युत्थानयोग्यं वपुः

सत्त्वानामपि लक्ष्यते विकृतिमच्चित्तं भयक्रोधयोः ।

उत्कर्षः स च धन्विनां यदिषवः सिध्यन्ति लक्ष्ये चले

मिथ्यैव व्यसनं वदन्ति मृगयामीदृग्विनोदः कुतः ॥

ii) प्राहुर्द्वादशधा स्थितस्य मुनयो यत्तेजसः कारणं

भर्तारं भुवनत्रयस्य सुषुवे यद्यज्ञभागेश्वरम् ।

यस्मिन्नात्मभवः परोऽपि पुरुषश्चक्रे भवायास्पदं

द्वन्द्वं दक्षमरीचिसंभवमिदं तत्स्रष्टुरेकान्तरम् ॥

2. A) Critically appreciate VI act of the शाकुन्तल. **12**

अभिज्ञान शाकुन्तलाच्या सहाव्या अंकाचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Describe nature in the first 3 Acts of शाकुन्तल.

अभिज्ञानशाकुन्तलाच्या पहिल्या तीन अंकातील निसर्ग वर्णन करा.

B) Write critical paragraph on **any one** of the following :

5

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

i) Character sketch of दुष्यन्त.

दुष्यन्ताचे व्यक्तिचित्र.

ii) Role of कण्व.

कण्वाची भूमिका.

3. Translate into **English** or **Marathi** with explanatory notes (**any two**) :

10

स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणतेही दोन) :

i) न लङ्घयामास महाजनानां शिरांसि नैवोद्धतिमाजगाम ।

अचेष्टताष्टा पदभूमिरेणुः पदाहतो यत्सदृशं गरिम्णः ॥

ii) तमागतं वीक्ष्य युगान्तबन्धुमुत्सङ्ग शय्याशयमम्बुराशिः ।

प्रत्युज्जगामेव गुरुप्रमोदप्रसारितोत्तुङ्गतरङ्गबाहुः ॥

iii) सहस्रसङ्ख्यैर्गगनं शिरोभिः पादैर्भुवं व्याप्य वितिष्ठमानम् ।

विलोचनस्थानगतोष्ण रश्मिनिशाकरं साधु हिरण्यगर्भम् ॥

iv) यत्राधिरूदेन महीरुहोच्चैरुन्निद्रपुष्पाक्षि सहस्रभाजा ।

सुराधिपाधिष्ठितहस्तिमल्ललीलां दधौ राजतगण्डशैलः ॥

4. A) Discuss 'माघे सन्ति त्रयो गुणाः' with illustrations from the III and IV सर्ग.

12

तिसऱ्या आणल चौथ्या सर्गातील उदाहरणांच्या आधारे 'माघे सन्ति त्रयो गुणाः' विशद करा.

OR/किंवा

Write critical appreciation of III canto of शिशुपालवधम्.

शिशुपालवधाच्या तिसऱ्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.

B) Write critical paragraph on **any two** of the following :

10

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

i) Role of Nature in IV सर्ग.

चौथ्या सर्गातील निसर्ग.

ii) Departure of श्रीकृष्ण.

श्रीकृष्णाचे प्रस्थान.

iii) Description of ornaments of श्रीकृष्ण.

श्रीकृष्णाचे अलंकार वर्णन.

iv) Description of द्वारका.

द्वारका वर्णन.

5. Write answers in Sanskrit **any six** of the following :

6

पुढीलपैकी कोणत्याही सहा प्रश्नांची उत्तरे संस्कृतमधून लिहा :

i) शिशुपालवधमहाकाव्यम् केन लिखितम् ?

ii) शिशुपालवधमहाकाव्यस्य तृतीये सर्गे कस्य वर्णनम् अस्ति ?

iii) शकुन्तलायाः सख्यौ के ?

iv) शकुन्तलायाः पितुः नाम किम् ?

v) अभिज्ञानशाकुन्तले भ्रमरप्रसङ्गः कस्मिन्नङ्के वर्णितः ?

vi) श्रीकृष्णस्य शङ्खस्य नामधेयं किम् ?

vii) श्रीकृष्णस्य रथस्य नामधेयं किम् ?

viii) अभिज्ञानशाकुन्तलस्य मूलाधार कः ?

SANSKRIT (Paper SK – V) (85 Pattern)(Old Course)**Group H : Darśana**

- i) Gautama-Nyāyasūtra with Vātsyāyana's bhāṣya on 1.1.1-3
- ii) Pūrvamīmāṃsā with Sābarabhāṣya – 1.1.1-2
- iii) Yogadarsana of Patañjali's Pañcasūtrī with Vyāsabhāṣya
- iv) Īśvarapratyabhijñānavimarśinī - Āgamakārikā
- v) Manameyodaya-Abhāva p.284-305

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate with critical notes into **English** or **Marathi** the following **any two** paragraphs :

15

पुढीलपैकी दोन परिच्छेदांचे विवेचक टीपांसह इंग्रजी किंवा मराठीमध्ये भाषांतर करा.

- i) यत्तू लौकिकं वचनं, तच्चेत् प्रत्ययितात्, पुरुषात् इन्द्रियविषयं वा अवितथमेव तत् । अथाऽप्रत्ययितात् अनिन्द्रियाविषयं वा, तावत् पुरुषबुद्धि प्रभव प्रमाणम् । अशक्यं हि तत् पुरुषेण ज्ञातुम्, ऋते वचनात् । अपरस्मात् पौरुषेयाद् वचनात् तदवगतमिति चेत्, तदपि तेनैव तुस्यम् । नैवज्जातीयकेष्वर्थेषु पुरुषवचनं प्रामाण्यमुपैति, जात्यन्धानामिव वचनं रूपविषयेषु ।

- ii) किन्त्वान्तरदशोद्रेकात्सादाख्यं तत्त्वमादितः ।

बहिर्भावपरत्वे तु परतः पारमेश्वरम् ॥

यद्यप्येकमेव शिवतत्त्वं तथापि तदीयमेव स्वातन्त्र्यं स्वरूपभेदं ताव प्रतिबिंबकल्पतया दर्शयति । स्वरूपवैचित्र्यमयो हि असौ; ततश्चान्तरी ज्ञानरूपा या दशा तस्या उद्रेकाभासने 'सादाख्यं' सदाख्यायां भवम्; यतः प्रभृति सदिति प्रख्या, सदाख्यायाश्च सदाशिवशब्दरूपाया इदं वाच्यं तत्त्वम् । सृष्टिक्रमोपदेशादौ प्रथममुचितं तत्सादाख्यं तत्त्वम् ।

iii) यश्च प्रमाता शून्यादिः प्रमेये व्यतिरेकिणि ।

माता स मेयः सन्कालादिकपञ्चकवेष्टितः ।

स्यादैश्वर्यधर्मयोगः शून्यादेः, यदि अहमित्यतभिनिविश्यमानोऽपि मेयतां जह्यात्, तथाहि सति प्रमेयमप्यस्य नीलादिव्यतिरिक्ततया नैव भासेत । यावता यः शून्यादिः प्रमाता कथितः स यावदेन स्वरूपाद्व्यतिरेकाभिमतं नीलादौ प्रमथे माता तावदेव स्वयमपि मेयभूत एव सन् माता । मेयं हि मीयमान त्वाद् परिमितम् इति तादृशादेव मेयान्तरादु पपन्नव्यतिरेकं, न त्वेवं चिद्रूपमपरिमितत्वात् ।

2. Explain **any three** of the following sentences with reference to the context : **15**

पुढीलपैकी कोणत्याही तीन वाक्यांचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

i) तत्परं प्रसंख्यानमित्याचक्षते ध्यायिनः ।

ii) ताः पुनर्निरोद्धव्या बहुत्वे सति चित्तस्य ।

iii) क्लिष्ट प्रवाह पतिता अप्यक्लिष्टाः क्लिष्टाच्छिद्रेष्वप्यक्लिष्टा भवन्ति ।

iv) धर्मं प्रति हि विप्रतिपन्ना बहुविदः, केचिदन्यं धर्ममाहुः, केचिदन्यम् ।

v) प्रमीयतेऽनेनेति करणार्थाभिधानो हि प्रमाण शब्दः ।

3. How does Nārāyaṇa refute opponent's view on Abhāva ? **15**

नारायण अभावविषयक विरुद्ध पक्षांची मते कशी खंडन करतात ?

OR/किंवा

What is Apavarga according to Nyāyadarśana ? How is it obtained according to the Sage Gautama ?

न्यायदर्शनानुसार अपवर्ग म्हणजे काय ? गौतममुनींच्यामतानुसार तो कसा प्राप्त केला जातो ?

4. Write short notes on the following topics (**any three**) :

15

पुढील विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही तीन):

i) Vātsyāyana's interpretation of the 'Tarka'

वात्स्यायनानी केलेले 'तर्का' चे व्याख्यान.

ii) Śivatattva according to Īśvarapratyabhijñā-vimarśini

'ईश्वरप्रत्यभिज्ञाविमर्शनी' नुसार शिवतत्त्व.

iii) 'Cittavṛtti' according to Yogadarsana.

योगदर्शनानुसार चित्तवृत्ती.

iv) Śabara's interpretation of the term 'dharma'

शबरांचे 'धर्म' शब्दाचे व्याख्यान.

v) 'Prameya' principle according to Nyāyadarsana.

न्यायदर्शनानुसार 'प्रमेय' तत्त्व.

[3702] – 37

M.A. Examination, 2010
SANSKRIT (Paper SK – 7)
(Old Course)

A) Basic Principles of Linguistics

B) Outlines of Indian Philosophy

A) भाषाशास्त्राची मूलतत्त्वे

B) भारतीय तत्त्वज्ञानाची रूपरेषा

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. What is difference between phonetics and phonology ? Explain. 12
रचनविज्ञान आणि स्वनिमविज्ञान यातील फरक स्पष्ट करा.

OR/किंवा

What is language ? Describe the language families of India.
भाषा म्हणजे काय ? भारतीय भाषाकुलांचे वर्गीकरण करा.

2. Write detailed notes on **any two** of the following : 12
पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर सविस्तर टीपा लिहा :

i) Specialities of Vedic Language

वैदिक भाषेची वैशिष्ट्ये

ii) Morphology and syntax

पदविज्ञान व वाक्यविज्ञान

iii) Phonetics of Sanskrit

संस्कृत ध्वनिशास्त्र

iv) Various definitions of vowel and consonant.

स्वर आणि व्यंजन यांच्या विविध व्याख्या.

3. Explain the basic foundation and the specific characteristics of Indian Philosophy. 12
भारतीय तत्त्वज्ञानाचे मूलाधार आणि त्याची महत्त्वाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

OR

Write an essay on Upanisada's contribution to Indian Philosophy.
'उपनिषदाचे भारतीय तत्त्वज्ञानाला योगदान' या विषयावर निबंध लिहा.

P.T.O.

4. Write an essay an (नास्तिकदर्शनानि).

नास्तिकदर्शनावर निबंध लिहा.

12

OR/किंवा

Explain in detail योगदर्शन or न्यायदर्शन.

योगदर्शन किंवा न्यायदर्शन सविस्तर स्पष्ट करा.

5. Write critical notes on **any two** of the following :

12

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोवर विवेचक टीपा लिहा :

i) आस्तिकदर्शनानि

ii) Basic principles of बौद्धदर्शन

बौद्धदर्शनाची मूलतत्त्वे

iii) Specific characteristics of Indian philosophy

भारतीय तत्त्वज्ञानाची खास वैशिष्ट्ये

iv) Contribution of Bhagvadgita to Indian Philosophy.

भगवद्गीतेचे भारतीय तत्त्वज्ञानाला योगदान.

[3702] – 34

M.A. Examination, 2010
SANSKRIT (Old Course) (Paper – SK-IV)
(A) सिद्धान्तकौमुदी (कारकप्रकरणम्) (B) अर्थसंग्रह

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Explain fully **any three** of the following : 12
 पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा :
 i) कर्मेत्यनुवृत्तौ पुनः कर्मग्रहणमाधारनिवृत्त्यर्थम् ।
 ii) रुच्यर्थानां प्रीयमाणः ।
 iii) पृथग्विनानानाभिस्तृतीयाऽन्यतरस्याम् ।
 iv) कृत्यानां कर्तरि वा ।
 v) यतश्च निर्धारणम् ।
 vi) तुमर्थाच्च भाववचनात् ।
2. Write explanatory notes on **any two** of the following : 12
 पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर स्पष्टीकरणात्मक टीपा लिहा :
 i) संप्रदान
 ii) कारकविभक्ति-उपपद विभक्ति
 iii) कर्मन्
 iv) कर्मप्रवचनीय-अपि ।
3. Explain fully **any three** of the following : 15
 पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा :
 i) यागादिरेव धर्मः । तल्लक्षणं वेदप्रतिपाद्यः प्रयोजनवदर्थो धर्मः ।
 ii) समाख्या यौगिकः शब्दः । साच द्विविधा वैदिकी लौकिकी चेति ।
 iii) परिसंख्या त्रिदूषणा ।
 iv) पुरुषस्य निवर्तकं वाक्यं निषेधः ।
 v) तस्मान्निषेधवाक्यस्थले निवर्तनैव वाक्यार्थः ।

P.T.O.

4. a) What is meant by 'भावना' ? Explain fully its types. 15

‘भावना’ म्हणजे काय हे सांगून तिचे पूर्ण स्पष्टीकरण करा.

OR/अथवा

a) Explain fully प्रयोगविधि. 15

प्रयोगविधिचे पूर्णतः स्पष्टीकरण करा.

b) Write a short note on **any one** of the following : 6

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर थोडक्यात टीप लिहा :

i) त्रिविधः अर्थवादः

ii) तत्प्रख्यशास्त्र

iii) प्रकरण.

[3702] – 36

M.A. Examination, 2010

SANSKRIT (85 Pattern) Veda (Group A)

Paper – SK-6 : शतपथ ब्राह्मण, आश्वलायन गृह्यसूत्र, आपस्तम्ब श्रौतसूत्र, ऋग्वेद प्रातिशाख्य

Time : 3 Hours

Marks : 60

1. Explain with reference to context **any three** of the following. **15**

पुढीलपैकी कोणत्याही तीन वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

- १) देवयजनं जोषयन्ते ।
- २) स वै नखान्येवाग्रे निकृन्तते ।
- ३) वज्रो वा आपः ।
- ४) अवच्छितो ह वै पुरुषः ।
- ५) अष्टौ ह वै पुत्रा अदितेः ।
- ६) त्रैककुदं भवति ।

2. Write short notes on **any three** of the following : **15**

पुढीलपैकी कोणत्याही तीन विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

- १) पाकयज्ञाः
- २) आश्वलायनगृह्यसूत्र
- ३) वैश्वदेव
- ४) ब्रह्मा
- ५) चैत्ययज्ञ
- ६) अन्नप्राशन.

3. Explain with reference to context **any three** of the following. **15**

पुढीलपैकी कोणत्याही तीन वाक्यांचे ससन्दर्भ स्पष्टीकरण करा.

- १) अधिवृक्षसूर्ये आविःसूर्ये वा ।
- २) नान्तराग्नी संचरति ।

P.T.O.

- ३) न शूद्रो दुह्यात् ।
- ४) न मांसधौतस्य देवा युञ्जत इति विज्ञायते ।
- ५) आहवनीये होमो नापरयोः ।
- ६) प्रवत्स्यन्संप्रेष्यत्यग्नीन्समाधेहीति ।

4. Write short notes on **any three** of the following :

15

पुढीलपैकी कोणत्याही तीन विषयांवर संक्षिप्त टीपा लिहा :

- १) पार्षद
- २) वर्णराशि:
- ३) समानाक्षराणि
- ४) नामिनः स्वरा:
- ५) अक्षरम्
- ६) नासिक्या:

M.A. Examination, 2010
SANSKRIT
Group - B : वेदान्त - Paper – SK-VI
श्रीभाष्य - 1.1.1
ब्रह्मसूत्रशाङ्करभाष्यम् – चतुः सूत्री, स्मृतिपाद

Time : 3 Hours

Marks : 60

1. Translate with critical notes of **any one** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही एकाचे विवेचक टीपासहित भाषांतर करा.

- i) जन्मोत्पत्तिरादिरस्येति तद्गुणसंविज्ञानो बहुव्रीहिः । जन्मस्थितिभङ्गं समासार्थः । जन्मनधादित्वं श्रुतिनिर्देशापेक्षं वस्तुवृत्तापेक्षं च । श्रुतिनिर्देशस्तावत् 'यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते (तैत्ति. 319) इत्यस्मिन्वाक्ये जन्मस्थितिप्रलयानां क्रमदर्शनात् । वस्तुवृत्तमपि जन्मना लब्धसत्ताकस्य धर्मिणः स्थितिप्रलय संभवात् । अस्येति प्रत्यक्षादिसंनिधापितस्य धर्मिण इदमा निर्देशः । षष्ठी जन्मादिधर्म संबन्धार्था / यत इति कारणनिर्देशः । **14**

OR / किंवा

- ii) यथा च संवेष्टितः पटो न व्यक्तं गृह्यते किमयं पटः किं वान्यद्द्रव्यमिति । स एव प्रसारितो यत्संवेष्टितं द्रव्यं तत्पट एवेति प्रसारणेनाभिव्यक्तो गृह्यते । यथा च संवेष्टनसमये पट इति गृह्यमाणोऽपि न विशिष्टायामविस्तारो गृह्यते स एव प्रसारणसमये विशिष्टायामविस्तारो गृह्यते न संवेष्टितरूपादन्योऽयं भिन्नः पट इति । एवं तन्त्वादिकारणावस्थं पटादिकार्यमस्पष्टं सत् तुरीवेम कुविन्दादिकारकव्यापारादिभिर्यक्तं स्पष्टं गृह्यते । अतः संवेष्टित प्रसारित पटन्यायेनैवानन्यत्कारणात्कार्यमित्यर्थः ।

2. How does रामानुज explain सविशेष ब्रह्म ?

रामानुजांनी सविशेष ब्रह्म कसे स्पष्ट केले आहे ?

16

OR / किंवा

Write short notes on the following.

पुढील विषयांवर टीपा लिहा.

- i) निवर्तकानुपपत्तिः and सत्ख्यातिः

3. How शंकराचार्य has explained the concept of अध्यास ?

शंकराचार्यानी अध्यास ही संकल्पना कशी स्पष्ट केली आहे ?

15

OR / किंवा

How शंकराचार्य has explained the importance of स्मृति^s ?

शंकराचार्यानी स्मृतिंचे महत्व कसे स्पष्ट केले आहे ?

4. Write short-notes on **any two** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन विषयांवर टीपा लिहा.

15

i) Interpretation of शास्त्रयोनित्वात्
शास्त्रयोनित्वात् चे स्पष्टीकरण

ii) Interpretation of योगप्रत्युक्त्यधिकरणम्
योगप्रत्युक्त्यधिकरणाचे स्पष्टीकरण

iii) Interpretation of इतरव्यपदेशाधिकरणम्
इतरव्यपदेशाधिकरणाचे स्पष्टीकरण.

M.A. Examination, 2010
(Old Course) (85 Pattern)
SANSKRIT (Paper – SK-VI) Grammar
(Group – D)

Title : अष्टाध्यायी (4.1), दशगणी, वाक्यपदीय (ब्रह्मकांड) and स्फोटनिर्णय

Time : 3 Hours

Total Marks : 60

N.B. : Attempt all 4 Parts A, B, C, D.

A – Siddhāntakaumudī

1. Explain with reference to context **any two** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

7

- 1) सिच्छब्दस्य सौत्रं भत्वम् । अस्तीत्यव्ययेन कर्मधारयः । ततः पञ्चम्याः सौत्रो लुक् ।
- 2) दुरः षत्वणत्वयोः उपसर्गत्वप्रतिषेधो वक्तव्यः ।
- 3) परत्वान्नित्यत्वाच्च अतो येय इति प्राञ्चः ।
- 4) वुग्युटौउवङ्यणोः सिद्धौ वक्तव्यौ ।

2. Explain the प्रक्रिया of **any two** of the following quoting relevant sūtra-s.

योग्य सूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणत्याही दोन रूपांची प्रक्रिया स्पष्ट करा.

4

भवसि, भवतात् , भविता, अभविष्यम्.

3. Write short note on :

संक्षिप्त टीप लिहा :

4

सार्वधातुकप्रत्ययाः

OR / किंवा

अनुबन्धकार्यम्.

B – Aṣṭādhyāyī 4.1

1. Explain **any two** of the following sūtra-s.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोने सूत्रांचे स्पष्टीकरण करा.

7

1) समर्थानां प्रथमाद्वा

2) द्विगोः

3) ऊङुतः

4) द्वयचः

2. Explain **any two** forms quoting relevant sūtra-s.

योग्य सूत्रे उद्धृत करून पुढीलपैकी कोणत्याही दोन रूपांचे स्पष्टीकरण द्या.

4

स्वस्त्रीयः, सौपर्णेयः, कुक्कुटी, गणकी.

3. Write short note on.

संक्षिप्त टीप लिहा.

4

अनुवृत्तिः

OR / किंवा

तद्राजप्रत्ययाः

C – Vākyapadīya : Brahmakāṇḍa

1. Explain with reference to context **any two** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

7

a) नित्यत्वे कृतकत्वे वा तेषामादिर्न विद्यते ।

प्राणिनामिव सा चैषा व्यवस्थानित्यतोच्यते ॥

b) शब्दस्योर्ध्वमभिव्यक्तेः वृत्तिभेदं तु वैकृताः ।

ध्वनयः समुपोहन्ते स्फोटात्मा तैर्न भिद्यते ॥

c) न वर्णव्यतिरेकेण पदमन्यच्च विद्यते ।

वाक्यं वर्णपदाभ्यां च व्यतिरिक्तं न किञ्चन ॥

d) तस्याभिधेयभावेन यः शब्दः समवस्थितः ।

तस्याप्युच्चारणे रूपमन्यत्तस्माद्विविच्यते ॥

2. Write short notes on **any two** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

8

- a) वायोः शब्दत्वापत्तिः
- b) अपोद्धारपदार्थाः
- c) व्याकरणस्मृतिः
- d) अपभ्रंशाः

D – Sphotanirṇaya

1. Explain with reference to context **any two** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण द्या.

7

- a) अपि च लकारस्यैव वाचकत्वे कृत्तिङोः
कर्तृभावनावाचकत्वव्यवस्था त्वत्सिद्धान्तसिद्धा न स्यात् इत्याह किं चेति ।
- b) अत एव वर्णानां तदतिरेकस्वीकारोऽप्युपपद्यते ।
- c) एवं प्रकृतिप्रत्ययेषु विशिष्याज्ञायमानेष्वपि समुदायव्युत्पत्त्या
बोधात् तत्रापि आवश्यकैव शक्तिरिति भावः ।
- d) विधिकोटिरन्येषां नेति वैयाकरणानाम् ।

2. Write short notes on **any two** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर संक्षिप्त टीपा लिहा.

8

- a) पदस्फोटः
- b) तद्धेतुन्यायः
- c) शक्तिग्रहः
- d) जातिस्फोटः

M.A. Examination, 2010
SANSKRIT (Paper – SK-VI)
Gr. E – Sahityashastra – Poetics and Dramaturgy
a) वक्रोक्तिजीवितम् (Chapter I)
b) दशरूपकम् (Chapter I - Verses 11 to 54)
c) नाट्यशास्त्रम् (Chapter 22 - 1 - 90)
d) रसगंगाधर (Chapter I)

Time : 3 Hours

Marks : 60

1. Explain the Kuntaka's theory of Vakrokti and its classification.

कुन्तकाचा वक्रोक्ति सिद्धान्त आणि त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

15

OR / किंवा

Describe the excellences of the three margas according to Kuntaka.

कुन्तकाच्या मतानुसार तीन मार्गांच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

2. Explain the necessity of five avasthas' in the plot development.

वस्तुविकासात पाच अवस्थांची गरज-स्पष्ट करा.

15

OR / किंवा

Explain the importance of संधि.

संधिचे महत्त्व स्पष्ट करा.

3. Write in detail about the नाट्यालंकार^s.

नाट्यालंकाराबद्दल सविस्तर लिहा.

15

OR / किंवा

Write सामान्याभिनय according to नाट्यशास्त्र.

नाट्यशास्त्राच्या आधारे सामान्याभिनयाचे वर्णन करा.

4. Write short-notes on **any two** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा.

15

- 1) The definitions of काव्य

काव्यलक्षणानि

- 2) The classification of kāvya according to जगन्नाथ

जगन्नाथाच्या मते काव्याचे वर्गीकरण

- 3) The concept of गुण in रसगंगाधर

रसगंगाधरातील गुणाची संकल्पना.

M.A. Examination, 2010
SANSKRIT (Old Course)
(Paper – SK-VI) (Group F-Sahitya)
Title – 1) चम्पूभारतम् स्तबक ३
2) काव्यप्रकाशः ५ वा उल्लास

Time : 3 Hours

Marks : 60

1. Translate into **English** or **Marathi** any two of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा.

10

- i) दृष्ट्वा नृपो देवमुनिं विनीतो
मौलिस्रजां धूलिमधूलिवृन्दैः ।
सपङ्कमाधाय तदर्द्धयुग्मं
विपङ्कमात्मानमयं व्यतानीत् ॥
- ii) प्रयाणनग्रे तदनु रचमौलौ
पार्थस्य जसे नियमाभिषेकः ।
प्रागेव तीर्थोपगमात्पवित्रैर्बाष्पैर्नरेन्द्रस्य वियोगभीरोः ॥
- iii) निजनगरनिरीतो वासविर्दिक्षु सर्वा-
स्वपि परिणयहेतौ क्वापियात्रामुहूर्ते ।
जनकपरिगृहीता सा दिगित्येव तस्यां
कथमपि न स जातां कन्यकां पर्यणैषीत् ॥
- iv) गोकर्णमेत्य स कुलाद्रि सुनाप्रियस्य
पुष्पाणि मूर्ध्नि निदधे पुरुइतसूनुः ।
आगमिनां निजशरासनताडनाना-
मत्रावकाश इति सूचयतेव दोष्णा ॥

2. Write an essay on Campu Literature and what are the important Campus ?

चम्पूवाङ्मयावर निबंध लिहा आणि महत्वाचे चम्पू कोणते आहेत ?

15

OR / किंवा

Write critical appreciation of Arjuna's Pilgrimage in IIIrd stabak of चम्पूभारतम्

चम्पूभारताच्या तिसऱ्या स्तवकातील अर्जुनाच्या तीर्थयात्रेचे विवेचक रसग्रहण करा.

3. Explain types of गुणीभूत व्यंग्य poetry.

गुणीभूत व्यंग्य काव्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

15

OR / किंवा

Discuss fully necessity of Vyanjana according to मम्मट.

मम्मटाच्या मतानुसार व्यंजनेची आवश्यकता पूर्णपणे स्पष्ट करा.

4. A) Write critical paragraphs on **any two** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

15

i) Views of Vedantis about व्यंजना

व्यंजनेबाबतची वेदान्त्यांची मते

ii) अभिधावृत्ति and लक्षणा

अभिधावृत्ति आणि लक्षणा

iii) अभिहितान्वयवाद and अन्विताभिधानवाद

अभिहितान्वयवाद आणि अन्विताभिधानवाद

iv) अपरस्याङ्गगुणी भूतव्यङ्गकाव्यम् ।

4. B) Write **any five** answers in Sanskrit of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही पाचांची संस्कृतमध्ये उत्तरे लिहा.

5

1) चम्पूभारतस्य कर्ता कः ?

2) अर्जुनेन कस्य गावः आनीताः ?

3) गुणीभूत व्यङ्ग्यस्य के प्रकाराः ?

4) तुल्यप्राधान्य गुणी भूतस्य उदाहरणं लिखतु ।

5) कावचाक्षिप्तगुणीभूतव्यङ्ग्यस्य उदाहरणं लिखतु ।

6) मम्मटेन कः ग्रन्थः लिखितः ?

7) मम्मटेन केषां मतानां खण्डनं कृतम् ?

M.A. Examination, 2010
SANSKRIT (85 Pattern) (Old Course)
Paper – SK-VI – Darshana (Group – H)
Texts - 1) Brahmasūtrasāṅkarabhāṣya – I.1.1 and 2
2) Aṇubhāṣya of Vallabha – I.1.1 and 2
3) Māṇḍūkyaopaniṣad - Gaudapādakārikā-
(Āgama and Vaitathya Prakaraṇa)
4) Cārvāka-darśana
5) Sāṅkhyakārikā - 1-15 with Sāṅkhyatattva
Kaumudī
6) Mūlamadhyamakārikā-Prakaraṇa-1 to 4

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate **any two** of the following into **English** or **Marathi** with explanatory notes **wherever** necessary.

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे आवश्यक तेथे स्पष्टीकरणात्मक टीपा देऊन इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा. **15**

- i) जन्म उत्पत्तिः आदिः अस्य-इति तदुणसंविज्ञानो बहुव्रीहिः। जन्मस्थितिभङ्गं समासार्थः। जन्मनश्चादित्वं श्रुतिनिर्देशापेक्षं वस्तुवृत्तापेक्षं चा श्रुतिनिर्देशस्तावत्-‘यतो वा इमानि भूतानि जायन्ते’ इति, अस्मिन्वाक्ये जन्मस्थितिप्रलयानां क्रमदर्शनात्। वस्तुवृत्तमपि-जन्मना लब्धसत्ताकस्य धर्मिणः स्थितिप्रलयसम्भवात्।
- ii) न च यथोक्तविशेषणस्य जगतो यथोक्तविशेषणमीश्वरं मुक्त्वा, अन्यतः प्रधानादचेतनात् अणुभ्यो वा अभावाद्वा संसारिणो वा उत्पत्त्यादि सम्भावयितुं शक्यम्। न च स्वभावतः, विशिष्ट देशकालनिमित्तानामिहोपादानात्। एतदेवानुमानं संसारव्यतिरिक्ते श्वरास्तित्वादिसाधनं मन्यन्ते ईश्वरकारणवादिनः।
- iii) ननु ब्रह्मणो विचारे प्रतिज्ञाते, विरोधनिराकरणादीनामप्रतिज्ञातार्थत्वं, न चावक्तव्यं निर्विचिकित्सज्ञानानुदयप्रसङ्गादिति चेत् न, ‘ब्रह्मण’ इति न कर्मणि षष्ठी किन्तु शेषषष्ठी तथा च ब्रह्मसम्बन्धि तज्ज्ञानोपयोगि सर्वमेव प्रतिज्ञातं वेदितव्यम्। न च गौणवापत्तिरजिज्ञास्यत्वञ्च स्यादिति वाच्यं, ब्रह्ममात्रे सन्देहाभावात् संदिग्धस्यैव जिज्ञास्यता, गौणत्वं तु शब्दत एव नत्वर्थतः।

2. Explain with reference to the context **any three** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

15

- i) बीजनिद्रायुतः प्राज्ञः सा च तुर्ये न विद्यते।
- ii) न निरोधो न चोत्पत्तिर्न बद्धो न च साधकः।
न मुमुक्षुर्न वै मुक्त इत्येषा परमार्थता।।

- iii) यः प्रतीत्यसमुत्पादं प्रपञ्चोपशमं शिवम् ।
देशयामास सम्बुद्धस्तं वन्दे वदतां वरम् ॥
- iv) दुःखत्रयाभिधाताज्जिज्ञासा तदपघातके हेतौ ।
दृष्टे साऽपार्था चेनैकान्तात्यन्ततोऽभावात् ॥
- v) असदकरणादुपादानग्रहणात्सर्वसम्भवाभावात् ।
शक्तस्य शक्यकरणात् कारणभावाच्च सत्कार्यम् ॥

3. How Nāgārjuna has explained Gatāgataparīkṣā and Cakṣurādīndriyaparīkṣā ?
नागार्जुनाने गतागतपरीक्षा व चक्षुरादीन्द्रियपरीक्षा कशा स्पष्ट केल्या आहेत ?

15

OR / किंवा

Explain fully the philosophy of Cārvāka.

चार्वाकांचे तत्त्वज्ञान सविस्तर स्पष्ट करा.

4. Write notes on **any three** of the following.

पुढीलपैकी कोणत्याही तिहींवर टीपा लिहा.

15

- i) Various meanings of 'atha' explained by Śaṅkara.
शंकराचार्यांनी स्पष्ट केलेले 'अथ'चे वेगवेगळे अर्थ.
- ii) II aphorism explained by Vallabha in Aṇubhāṣya.
अणुभाष्यामध्ये वल्लभांनी स्पष्ट केलेले दुसरे सूत्र.
- iii) Vaitathya explained in Gauḍapāḍakārikā.
गौडपादकारिकांमध्ये स्पष्ट केलेले वैतथ्य.
- iv) Principles of Sāṃkhya.
सांख्यांची तत्त्वे.
- v) Pratītyasamutpāda in Mūlamadhyamakārikā.
मूलमध्यमकारिकेतील प्रतीत्यसमुत्पाद.

[3702] – 32

M.A. Examination, 2010
SANSKRIT (Paper SK – II)
A) मुद्राराक्षसम् B) गङ्गालहरी
(Old Course)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 60

1. Translate into **English** or **Marathi** any one of the following, adding notes wherever necessary. (5)

आवश्यक तेथे टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही एकाचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- 1) साध्ये निश्चितमन्वयेन घटितं बिभ्रत्सपक्षे स्थितिं
व्यावृत्तं च विपक्षतो भवति यत् तत्साधनं सिद्धये ।
यत्साध्यं स्वयमेव तुल्यमुभयोः पक्षे विरुद्धं च यत्
तस्याङ्गीकरणेन वादिन इव स्यात्स्वामिनो निग्रहः ॥
- 2) यो नष्टानपि बीजनाशमधुना शुश्रूषते स्वामिन –
स्तेषां वैरिभिरक्षतः कथमसौ संधास्यते राक्षसः ।
एतावद्धि विवेकशून्यमनसा म्लेच्छेन नालोचितं
दैवेनोपहतस्य बुद्धिरथवा सर्वा विपर्यस्यति ॥

2. A) Write a critical appreciation of Act III of मुद्राराक्षस. (10)

मुद्राराक्षसाच्या तिसऱ्या अंकाचे रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Depict the character sketch of चाणक्य.

चाणक्याची व्यक्तिरेखा स्पष्ट करा.

- B) Write critical paragraphs on any two of the following : (10)

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा.

- 1) Character sketch of चन्दनदास
चन्दनदासाची व्यक्तिरेखा.
- 2) Style of विशाखादत्त.
विशाखादत्ताची शैली.
- 3) The Kaumudī festival depicted in मुद्राराक्षस.
मुद्राराक्षसामध्ये वर्णिलेला कौमुदीमहोत्सव.

P.T.O.

3. Translate into **English** or **Marathi** any **three** of the following, adding notes wherever necessary. (15)

आवश्यक तेथे टीपा देऊन पुढीलपैकी कोणत्याही तिघांचे इंग्रजीत अथवा मराठीत भाषांतर करा.

- 1) उदञ्चन्मार्तड स्फुटकपटहेरंबजननी
कटाक्षव्याक्षेपक्षणजनितसंक्षोभनिवहाः ।
भवंतु त्वङ्गतो हरशिरसि गंगातनुभुवः
तरङ्गाः प्रोक्तुंगा दुरितभयभङ्गाय भवताम् ॥
- 2) महादानैध्यानैर्बहुविधवितानैरपि च यन्
न लभ्यं घोराभिः सुविमलतपोराशिभिरपि ।
अचिंत्यं तद्विष्णोः पदमखिलसाधारणतया
ददाना केनासि त्वमिह तुलनीया कथय नः ।
- 3) जडानंधान् पंगून् प्रकृतिबधिरा नुक्तिविकलान्
ग्रहग्रस्तानस्ताखिलदुरितनिस्तारसरणीन् ।
निलिंपैर्निर्मुक्तानपि च निरयांतर्निपततो
निरानंब त्रातुं त्वमिह परमं भेषजमसि ॥
- 4) नगेभ्यो यांतीनां कथय तटिनीनां कतमया
पुराणां संहर्तुः सुरधुनि कपदोऽधिरूहे ।
कया वा श्रीभर्तुः पदकमलमक्षालि सलिलै-
-स्तुलालेशो यस्यां तव जनतन दीयेत कविभिः ॥
- 5) प्रदोषान्तर्नृत्यत्पुरमथनलीलोद्धृतजटा-
तटाभोगप्रेङ्खल्लहरिभुजसंतानविधुतिः ।
बिलक्रोडक्रीडज्जलडमरूटंकारसुभग -
-स्तिरोधत्तां तापं त्रिदशतटिनीतांडवविधिः ॥

4. A) Write a critical appreciation of गंगालहरी. (10)
गंगालहरीचे विवेचक रसग्रहण करा.

OR/किंवा

Write an essay on the life, date and works of जगन्नाथ पंडित.
जगन्नाथ पंडिताचे जीवन, काल व ग्रंथसंपदा यावर निबंध लिहा.

B) Write critical paragraphs on **any one** of the following :

(5)

1) सुभाषितs in गंगालहरी.

गंगालहरीतील सुभाषिते.

2) Any five adjectives of गंगा, in गंगालहरी.

गंगेची गंगालहरीतील कोणतीही पाच विशेषणे.

5. Write answers in **Sanskrit (any five)** :

(5)

कोणत्याही पाच प्रश्नांची संस्कृतात उत्तरे लिहा :

१) गंगालहरी काव्ये कति श्लोकाः भवन्ति ?

२) मुद्राराक्षसं केन विरचितम् ?

३) चाणक्यः कस्य अमात्यः ?

४) भामिनिविलासः केन विरचितः ?

५) चाणक्यस्य कानि अन्यानि नामधेयानि ?

६) सिद्धार्थकः कस्य हस्तकः ?

७) वैरोचकः कस्य भ्राता ?